

L. A. SARb-SEP.

TEMDEŞ

[Kuucun].

O. N. Argokov kocyrgen.

Алт.

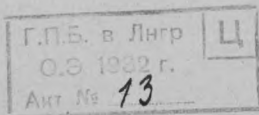
L. A. SARЬ-SEP.

2-499

TEMDES.

[Кущун].

I. JA. Kumannin көrygen.

TEMDEŞ.

Съмъгар валдар! Съмъгар деп ајдыр турум ијне! Кара тери агър, Темдеş деп Ускомнынъ председателинынъ заместители, класстың ичинде валдарды умъразын деп токтоодыр турды. Үни де-зе каркыгар узыктеліп турды. Төмөн тызырıp салган кавагы алды-паң, асьпыр кан сағылган көз суркурап турды. Председателдынъ Коңъзы ордына tudunup tırgan ленејкезы, остол орто çазыгар кadalып турды. Çe бирде неме volvody. Темдеş baaldardy toktodyp mokoјlo, argazyп taraganda, katcıнынъ кьвьна vaady, onon udan çok yc kızı volыp çana cыkтылар: biryyzi katcы ekincizi kandыјda solun çıit uul, camcaзында KIM деп znacoktu, ycyncizi Темдеş. Baldardy тавьзы emešten toktor cылыжыр турды, kaa-çaa-la cыm cыдыр алган кьзьcактың cыңьуу, emeze maңдајьна certirip алган uulcактың тавьзы ugulup турды. Katcы ваја ostoldo çatkan ленеј keni koлына алыр, ostolго sogыр baaldardy ajlandra, cылаazyнду көзіле көрди.

Baaldar ucында, тавьзы cылыжыр, тым отура verdiler. Тем-деş ostol ortoo turup-алыр, yyrencik baldardyң çuuny vazaldы деп çarlady. P rezidiumды tudыgar деп ajтты. Prezidiumga baaldar vojь-vojlorып tuduzыp, көдіresin-le cыгарьзыр salдылар.

Ajdarda onдыј ucı-vazy çok cыгарьştы katcы turup toktodyp salды; prezidiumga tudarga yc-le kızı, ajdarda, ol tudulgan ulus çuundy vaşkargady; çuunнынъ protokolып vicigedij ulus volзып; bu sler-диң көр cыгарьşkan kandidattarыгар çaravady деп ajтты.

Onojыр тура, Темдеşti председател edip tutkladы, Көвөлөкти katcы edip, Altып деп balаны cлен edip tutkladы. Prezidiumды tutkan soondo, olor çerlerine вагыр отьргылады, şkol ичинде тавьş tort cылыжды, karlaaştar—cылар, | baaldar, çeemren—cакта edilgen partalardy cuk тургызыр salarda olордың-la вьçьrt etken тавьзы ugulup турды. Өни—syriçok çавьş klass ici, bastra-la kyren cыгајлу, tostok көcты, baaldardyң vudyşteri volup тура ver-di Çaңьда baaldar tutpaktazyр, өjnөp көdirgen тоозынь, тура

çinde koju војњса kajnar turup, stenege, ostol-taktalarga vaal lardьn edine tyzup çarşьnr turdь. Oodьlr-kalgan көznөk-өrin kat-kat saazьn-la çarşьnr salarda, ondu çarьk өtrөj, şkol ci karaңuj volgon. Tьpşka syrekej uur volgon. Baaldardьn çalyda oьn-tuduştarьnaç is-te çok. Çuunnaç cala сөкөр, çuunnaç çakadьj volup, baaldardьn сыrajь kuvulup turdь, çаныs-la ondu turgan solun kizige volup oturdьlar. Ol solun uuldь baaldar vaşar, çаныla көrup turgan kereginde, көrup ugarga çilbirker, çuunnaç kasraj oturganь ol völdь. Baaldardьn tekşi tokьnaganьn çakьr аль, katсь Temdeşke umdadrdь Temdeş-çakşь çazap tapagьn kenide-çөtkirinele, oozь tumcuğьn çenile arсьnr аль, vit-vaзьna turdь.

„Nөkөрlөр, vygyngi çuunda ugatan kerekteribis çаныs-la kerek völdь. Ol kerektin aajьn vь, ajmaktan kelgen nөkөр ajdьr zerer“ dep ajdala Temdeş, em meniң keregim vozodь dep sanalyр, çerine ötrь-tyşti.

Çaş solun uul, katсь-la көryzip, воjь-воjlorь, kylymzrenip katьrdь. Ol solun ajlсь kizi ajmaktьn komsomol komitedinin vьurozьnьn çleni volgon emtir.

„Çe, baaldar, men sler-le gosudarstvоньn çaan kerekteri kereginde kuucundazajьn dep keldim. Slerdin çerge, aş çuup veleter kereginde meni ijdi. Aş çuup veleteeri degeni ne degezin, sler onь vajla ukаныgar. Çe vь çuugan aş kajda varьp çatkanьn men slerge emeş ajdajьn“.

„Bis vileribis!“.

„Bu aş işmөcilerge varar, olor aş salvaj, fabrikada işteп-çadlar. Olordьn izi: vөs çekpen sogor, temir eder. Bis olorgo aş berip—çadьvьs, olor deze ordьna biske çyzyn tovarlar berediler“.

„Aş, gorodto çatkan sluzascij uluska“ kerek.

„Şkol katсьlarьna aş vaza kerek, olor aş vaza salvaj—çadьlar“.

Sel—sovet kasьlarьna aş kerek çok-pa?“.

„Şkoldьn icinde tavьş сыңrajla tyşti, Temdeş argazьn tappaj, katсь çaar çalynr көrөлө, arga çokto oturguzьna otura-tyşti.

Katсь-la komsomoldьn көzi karьnda kurсьp сыktь Ancadala katсьnьn makazь kanьr turdь. Aş çuup, veletteer kereginde kan sa kusьndaganьm tegin kalvadь, baaldar onь çartьna сыьp, vilip алgan turь dep, katсь seezinip, icinde syunip turdь. Menin

izim tegin kalbagan turu. Ondu ujku çoko, kanca kunge cъgara, tyş çuzin çuundarga çyryp, tynde kelip, oturganым tegin kalbagan turu.

Komsomol deze воjьның çанынаң katraa makatъp turdъ, a çyup beletteer keregin, воjьның yurenciktêrine çartap aajlap a dъp vildirtkenine; ancada-la baaldarga pakatъp tyrdъ, olordъ kucънь cъгъp, sôs blaazъp, ol kerektiң ajdъp, cъньнаа çyуşkenin.

Kolъn oтo tudup, ynin caanadъp, sôs blaazъp, edi izip ke gen baaldardъ, komsomol arajdan, toktottъ.

„Baaldar, men slerdi emdi vildim. Sler-le menin ol kerekti aajъp kuucindaarым çok. Slerdiң vilgeniger, meniң çyup vodogo ньmnaң artъk emtlr. Katcъgardъn neni ajtkanaң, sler syrekej k ceep, sanapъp ykan emtiriger. Ajdarda, ol kerektiң aajъp ke kuucыndaşpaj, men slerden suraarga kelgen suraгым aajъna cъ galdar. Meniң slerdi surap turganым, bu aş çyup beletteer, keregin otkyргеge, gosudarstvogo-la sovet vaşkaruuga voluzъp berige.

Komsomol baaldardъ gosudarstvogo, vara sovet vaşkarug voluzъp verzin dep, surap çat dep, oško çaan uluсть emes, çe bis bu-la yuencik baaldardъ dep sanapъp kajkazarda, demren caktap partalar, tura icine tolo tavъştanъp, cъkъpaza-verdi Baaldar tokъna oтъгъp volvoj vardыlar; keštêri surkurap, mojъndarъn cojo sunu çysteri soop, kajkazъp tura-verdiler. Birden olor cъньkarp, birde de çilbirkep, turguza-da volzo išteeribis dep katu sanapъzъp oturgъla.

Temdeş, prezidiumga predsdatel volup oturgan çaan keregin undup salala, ostoldъn arъ çанынаң cъga çygyryp, komsomoldъn aldъna tura tyzyp,, kôzin çumvaj, keštêp alъp, tort kыjгъrga aajlu voldъ:

„Sovet vaşkaruu, volъşşъn dep, bisti surap turu-ba? Ajda da, ol iştî išteerge bis çaraarъs-pa? U-u-u! Neni edetenin ajdъ la ver, bis oncovъs išteeribis!!! Temdeş tьmъnanъp turdъ, kôzi komsomolgo, tolononъn tegenegi vodoldu, kadalъp kalgan, çyzi iz cъkan. Çuunъn tavъzъ syreen turdъ. Onoң-tъnnaң tегylip turgan kuucыndъ, suraktardъ, kizi aajlap ukadъj emes voldъ.. Ku cъn ajtkan kizini, baaldar tort-la çajlandra cuk turup kojgo Erik çokto vajagъ-la lenejkeni kolgo alъp ostol orto sok dъj voldъ. Bu tuzinda valdar aldъndagъzъnnaң kapşaj tokъn tavъştarъ çъljdъ. Kerektiң çaanъn, baaldar çart vilip turgand edi. Onoң vaşka, olorgo sovet vaşkaruu vudyp, çaan kerekti v rip turganda, vojlorgъn tьnzъньp, çaramъktu volorgъn kicep turd

ar. Gosudarstvanıñ izine çaan ulusla kozo teñ turarǵıbis dep, va
a makazınpır-ta turǵılar.

Çe, baaldar, aş çuup veletteer keregine, sler volǵarǵar
ter bistiñ çöp vytti. Ajdarda, slerdiñ çerigerde, sovet başkaruu-
ıñ sıǵarılı kizi men volgomdo, emdi sler maa voluzarzaar.

Men mında çurtu kizi emesim, öskö özöktöñ kelgem, ajdar
la, mındaǵ ol-çondı men tapıvızım, onıñ keregine, kandıj ki
i kiceebes, karın kerek tutadar kizi varın, mee olordı çartar
ajına sıǵarga syrekej kyc volup çat.

Bis bileribis, baaldar, bu emdigi aş çuup belerteer kerecti
bistiñ çaan ulustarǵıbis, sler krezi vilip volvoj—çadlar. Bistiñ çan
n ulustarǵıbis aş çuup aeletteer kerecti, emdigeele çetre, ekinci
alog dep vodogılap çadlar. Olor vodogılap çatdlar, sovet baş-
karuu, aştı çuupalır granitsa azıra arar, sadır çat dep.
Olor emdigeer çetire aajına sıkalak., bistiñ çerde emdi fabrik-za-
od eelerdiñ koçojımdardıñ kolında emes emdi bistiñ çerge kelip
turgan tovardı işmekciler edip turganın; ajdarda tovardı biske ve-
rip ordına gosudarstvo azıra kazna vaazıla bisten işmekciler aş
urap çadlar dep vaza bilgilevej çat.

Onı çaan uluska kem aailap berer deze? Bu kerectiñ aajın
akşı volj biler kizi, oo yzeri sovet başkaruuga kyynzep onıñ
ıñ turuzır turgan kizi. Çe ol ondıj biler ulus bister as volup
at. Ajdarda ondıj ulustarǵıbis as volgondo, izibis sılvaj, keregi
bis çakşı vytrej turgan ol volup çat. Sler baaldar voljgardın
da enegerge, çaan uluska bu kerectin aajın çartar ajdarda sıdar
oluzır volvozıgar-va? Ajdarı çok sıdarǵar. Onıñ kereginde
u kerekke, sler voluzır beriger dep surap turıvıs. Ada ene-
erde, aajdaş ulustarǵıgarga ajdır verip turıgar, olor slerge
andıj bir ajdır volbos suraktar verip suraar volzo, sler bu kat
ıgardan, emere menen kelip ugupalır turgar, bis slerge ajdır
ereribis. Çe, baaldar, slerge meniñ suraǵım mundıj boldı, sler
1 kereke voluzarǵar dep izenip turum.

Baaldar korkuştı-la tabış sıgardılar. Kadireri-le turguza va-
ar kerek dep tapılar.

Stoldın çanına katı çuuktap keldi. Baldar tokioj tyştı.

Baaldar! Bu slerdiñ turguza varar dep ajdır turgan çovıgr
elışpeş, onıñ birde neme volbos. Eñ vaştap, bistiñ çatkan çur-
p, bistiñ zveno sojın volup alar, kerek, Kandajla zvenonın

улууне тушкен, курт-вөлыкты альр, ондо иштей керек. Menin tort symem тьндь: бистин 3-ле, 4-ци группادا канса зveno-вөлыктер бар, курт-вьсть зveno too зьнца вөлып салар. Eкinci группанын ууrencikleri воjлогьныц ада-enezinin аразьнда ви ишти өткьрзин ваштапкь группанын ууrencikleri олордон ууrenишсин. 3-ле, 4-ле группанын ууrencikleri, воjлогьныц ада-enezinin-ле аьлааштагыныц аразьнда izine çьрттац бир вөлыктец козьр алзын. Bистин izivis, тегин kalas воlвоj, кандь-да, воlзо тuzалу воlзын deze, зveno-саьн çьртть вөлып алган soondo, кандь-ла зveno-вөлык, воjьныц izinin планьн тургузьр алзын, онь çакшь çазар шуур-ааçьктаjла, оньн kijninde иштей керек. Baaldar, ви керек syрекеj çаан-да, кьсте керек волуп çат. Onoor-тьнаар-ла, çala-вьла edip онь иштейге воlвоs neme. Em тургуза куртвьсть, зveno-tooзынса вөлып көрөлдөр. Bисте 7 зveno вөлык бар, бистин ьзьвьвьска, çьртвьвьста 7 ucastka волуп вөлынip калган. Ondьj воlgondo, 3-ле ucastka вөлыкте korkушту çаман өсөш Сьскьш-ваj-ла, оньн syreen çуuk наçьзь Kuskunkam бар, менic санаамда, ол ucastkаны idely çакту, тыц зveno вөлыке верер керек, ол зveno, Temdeštин зveno-вөлыгi волуп-çат. Men-ле çөpsинip туругар-ва?

Baaldar oncoзь-ла çөpsьjdi. Воjьныц katсьзын olor суур, каарузьр, оо вудур туратан baaldar волгон. Ertengi кьнге, зveno вөлык zasedanie-çуун eder волуп, çаан тавьштапыр, аjлдарьна тар кальваj-berdiler.

II.

Çе, Temdeš emdi ne вологьвьвьс? Сьскьш Kuskunla козо, азын кьразьна арагьр çерге көмур салдь деп vilip çартьна ськ-твьвьс; emdi тынац агь neni edetenivis, ne волотон? Мытьгаш өскө өзөкө ваадь, selsovettин artkan clenderi deze Сьскьш-ваjдан korkugular çadлар.

Kicinek çьрткь tondu Kyndyci, воjьныц ваçсьзынац каарузьн сакьр, оньзын көстөр альр отурдь, Temdeš deze tumcuгып tomon edip альр, uncukpaj отурдь. Cьн-да, олордын керектери, алдында кампаня базалар тушта шуугенде кандьда келишпес вольдь. Orто çatkандардын — ла çоктularдын аразьна олордын куу-сьнь çазар, керектери вудур турдь, çе ваj-ла камга olor сьдаш-пaj турдылар. Мытьгаш upolnomocenьjдь өскө өзөккө cyгарьп салган, selsovet clenderi deze бир-де neme etpej тургандар. Temdeštин зvenozьнда турган baaldar, воjлогьныц ucastkazьнда syрекеj

kiceenip işter çyryp, Съскаш-ла Кускун вайлогънынъ азын ъскө өзөк-
to salgan деп, ваза ологъ алтайданда, орустанда аш сатыр-алыр çуу-
gandar деп, çартына çыктылар; çе ол аш кажда варганымъ tort tapкь-
лаваж турдылар. Съскыштынъ азын кажда варданымъ, качанда волзо
таварыбыз деп изенгилер тургылар. Онойыр çуре, сьндарта, ааж вол-
ды. Ол звенодо турган бир баланынъ ада-enezininъ артынан вар-çок
азын иурдар арагыртыр. Eskidegi ааж-ла ологъ Съскыштанъ вагыр су
радылар. Съскыш аштыр бервей, upолномосенный, узе апарды деп
комьдар, узакъ турузты. Upолномосенный азын узе иур апарды,
emди вожынынъ çурт улузнына волузарданъ волгож tort вожымда çyрим
çок деп аждыр турды. Ол аштыр суразыр, куучиндазыр турган тюзунда,
Temdeştinъ zvenozьnda волгон, Көвөлөк деп балазы козо варган.
Көвөлөктинъ адазы, Съскышта аш çок degeninen çөкөвей, kiceep tur-
ды, оо узеринъ берген аш урын çажыда işter бергеним деп волгоньр
турды. Surak-çajnu, узакъ boldь, kirip, araj-ла tal-tyške çetpedi
ucinda-ла Съскыш çөпке kirip Көвөлөктинъ адазы, Съскыштанъ аш
aldым деп айтпанынъ деп сымелеп certendirele kargандырды, оо
ус pud аш vereeci boldь, Көвөлөктинъ адазы Съскышка ordьна çаж-
гыда altь кун iş işter verer boldь. Онынъ kijnide, Съскыш. Кө-
вөлөктинъ адазынъ тындешкүра kelzin узеринъ темир козо апарзын деп.
Көвөлөк тууда адазыла козо çyryp, Съскыштынъ аш çазыгыр сукан
çerin көриптир. Азын көр аш вольтыр, eki çaan oроо, toltura urup
salgan emtir. Онынъ бир oроо, toltura urup salgan emtir. Онынъ
бир oроозь Съскаш-важынъ, бирyyz deze Кускун камнынъ волгон
emtir. Кускун аш каруудар ондо çаткан emtir. Аш иур апар берер
aldьнда, Съскыш-ла кам, Көвөлөктинъ вазы Съскыштанъ аш алганынъ
бирде kizee айтпанынъ деп certendirip kargандырды. Көвөлөк cert-
kargьштан-да korkиваж, erteninde таңа-ла вагыр,, Temdeş vaşь-
зына вагыр аждыр verdi. Temdeştinъ вазынъ tort-ла çажы verdi, ол
çart билip турган волгон, бу керектинъ аажына сыгар керек. Керек
syrekej тырген волгон, онь тургузала выдырер. Çе Мыльгаш upол-
номосенныйдө өнөтинъ неме сылар, 40 сакыгьтынъ вазына ъскө
өзөкө ije verge, katсь deze oорьла volnitsага varган, ондо онь
emdeerge çattьгыр salgan. Selsovette deze vaaldarga kьlcas edip
kөрөрдөң, araj sokpoj tort сыгара сыryp турдылар.

Zveno-völykтынъ vaaldарь, көдирези uncыгышкылаваж kunuga-ber-
diler. Вожынынъ vaşьзынан oncoзь-ла çөп сакыр otургыладь. Çaan
ylyyne тышкен, çурт-völygin алыр ондо işteer керек. Кандьла zvenь

uluska uýdar bolwozýn olor çart bilip turgandar, çaan ulus deze-
baaldar aýldagъ izibiske kanajda boluzýn çetirip çat, olor wo-
do boluzýn çetirer gen tort onдор bilerin kereksip. Aldýnan
wojlogъ ol kerekti waştar wudyrerinen çaltangýlar turdýlar kyste-
rine izengileweý.

Bastra baaldar Temdeşke izengilep sakýp çatkandar: Tem-
deş wazýn eðe kediyele, kørerdø, køzi onoor stoldo çatkan „Kъ-
зыl Ojrot“ gazetke tijdi. Waştar erenistlip aajýna cýkraý, onon
køzi wazý çarýp syrekeý syyndi.

„Аккыгъ baaldar! Nede wolzo, bis Cýckýsla Kuskundý kodo-
ro tartarýs. Symeni men tartyм,, tartyм!

Baaldar oncozýla suynup, waştarýn eðe kedyrup, çýlýza tuş-
tiler.

Oncozýnly uur sýnъ çenilip, ulu týnýtary seeridi.

„Çe men waja ajtrapdýmwa, Temdeş nemenin aajýn tavar dep!
Ol tegineç tegin çaantajýn neni-neni kýsýr çadar, emeze neni-
ncni edip çadar; ol emeze katcaa çyrup, oný surap, ne-nemenin
aajýn ugup çadar. Temdeş, selsovetiñ birde zasedezin, birde
çuunъ økyrbedi, kørør-le wolzo, Temdeş ondo bir tolyka sýgý-
nýr kalgan, oturup çadar, çaan ulustýn kuucýnly ugup, olor-
dýn çowin týndap turdý. Çe, çe Temdeş, ajtsan, nani sananýr
aldýn!—dep, Køwølek ajtý.

„Baaldar, çimekcilerdi, sovet waşkaruu çakşý kýjaldap izin
berzin dep uzak sananýr tappaj turgam; oný kanajtsa çakşý wolor
dep sananýr çyretem, Bis oncovýs bilip turus-ijne, Cýckýs-la Kus
kunnaç algan aş ucun, wizitiñ ada eneleribis, çajýda oo waryp
ištep turganýn. Çe olor Cýckýs-la Kuskunañkilcinen korkuý-
lap, olordý mekeleerge wolvostor. Biste çoktular көр, ol көрмөs
tørdø deze aş көр. Ol eki көрмөs, çoktulardý oncozýn kolgo
tudýr alar, olor, Cýckýs-la Kuskun aş çazýrdý dep wiryuzi-de aj-
tras. Biske woluzar kizi tort çok. Mýltýgaş çyre-werdi, katcýwýs
oorbdý. Çe wu-kun, men ol partada çýtkan „Kъзыl Ojrot“ gazetti
kørdim, kece selsovetteñ woým-ok ekelgem, oný көрøle sanaa-
ma çañ-la kirdi bistiñ edeten neme. Emdi bis „Kъзыl Ojrotlo“
mýndý wicik werer kerek: Cýckýs-la Kuskun, sovet waşkarudan
көр aş sugup çazýrýr saldýlar, onýn emdi. kun-işke çoktular-
ga ulep çat dep kýsýrdým.

„E-e-e, Temdeş, gazetke çañs-la çaan ulus wicip çatpaj ol

Мьлтгаштъ, комсомолдор комунистер; бистин җазыбъс җетпес кичинек емес-ведис?“—деп Ожънсь сурадъ,

О! сьн емешре, Темдеш! О! нениң усун ондыј не? Бистин бичикти олар оо кийдирip баспаста, оның аажьнца неме-де етпес-деп Көвөлөк җөпсинди.

„Оо усери, бистин бичикти газетке вазьр-та салза, оның аажьнца аш бедреерге келген улус, ол аш сукан җерин каядан табатан? Көвөлөк билер деп берip салзавьс, Сьскьс-ла Кускун, газетен оны көргөн соондо, Көвөлөкти вош өлтire согуп салар“—деп, комь-дап Алтајак айтты.

Bir канца минутке, вазь-ла унцугьсрај сьмзаан отьра вердилер. Темдеш албаданьр санаьр турды. Көвөлөк көркүр, оо сь-гьньр турды. Көвөлөк Сьскьс-ла Кускун, бу керекти. Көвөлөккө баштаган өлтуруп салар-деп җарт билip турган. Бултк җаакту Сьс-каш-ла, Кускуньн сөөк җьдрукь Көвөлөк-деп билзе-ле вазьна җууктар—кleet, деп, көринip турган. Көвөлөк оны санана-ла, еди җьтмь-гьзьр, соок җайлыр, тумсугьн тартынды.

Онцозь унцукьлавај отургьлаарда, Алтын деп, вала куусьнда-ды. Парта арь-җаньнаң араај туруп, Темдешке җууктар вазьр келе-ле, айтты.

„Темдеш, газетке бичиген бичикке, вожьвьштън ады җольвьс-ть салвај вербес-деп? газетке онојдо бичийтен емес-пе? Мен көр көргөн газеттен „угась-ла“, „көрөци-ле“, „сagaan“ деп аттарды. Бисте бичийле. кандьј кандьј өскө ат-таар алыр бичip салалдар“.

Сьн! Сьн

Темдеш Алтын деп валаа җуукатар вазьр келир, җардына согьр, җкoldo уьренген барлдарды онцозьнаң кersуу сен деп айтты.

Алтын кемзинip-те, бир җаньнаң җакшьзьньр-та, мактадым деп санаьр варьр вожьньн җерине отьрды.

Газетке сийген бичиктин алдына саларга, сөс адазьр талдагылады. Отьрган валдар онцозь-ла вожьньн таар алган сөзин айдьр берip турдылар. „Саь-адару“, „Кара-кус“ онон-до өккө көр ат адагылар, усьнда-ла бир cas болгон соондо, „**Совет вашка туудьн волушьялар**“ деп бичиir волур җөптөштилер.

„Ie, баалдар‘ бичигин сийерге сьмелезelder. Mende caазьн вар, cernилань катсьдын тууразьнаң аларвьс. Катсь тууразьнда җкаптың кь-лүци мende. Катсь вол‘nitsага варарда мені кьсььр алала айткан:

„Temdeş, men cala oorъp turъm. Bolnitsaga varadъm, ondo vargan soondo, maat çok, meni emdeerge çatъrъzъr salar. Ajmakispolkom çanъ katcъ ijeri bildirvejt; slerge deze mьnda caazъn neme kerek volъp, emeze cernile, kьcъrarga vicik, onъn kereginde vu klycterdi saa artъrъp turum. Çe sen teginen-tegin neme yureve, sen voъn vileruң viste yurener neme oncozъ-la as volъp turganъn. Ojto çandara men voъm kelzem, çanъ katcъ kelgelekteң ozo, sen maa ajdъp vererin neni algan, kanca krezi neme algan, Menen ozo çanъ katcъ kelgezin, men oo vu şapta, kanca var nemenin too vicigjn artъrъp turum. Algan nemendi sen oo ajdъp ver E-ej, vaaldar, kandъj-la katcъ ijbegej viske. Ivan Stepanovic çandъra kelze, sureen çakşъ volor edil!“.

Zveno katcъzъ Kyndyci koъna rucka alъp sakъp oturdъ. Kөdirezi tereң şuynip uncukъlavaj turup kojdyлар. Temdeş, katcъ daң tem alъp, koldorъn beline çyktenip alъp, ostoldor arazъna vazъp çyrdi.

„Kyndyci, çaan vukpa-la-cij-„Kъzъl Ojrot“ gazadine. Bicidin-be?—Çe onon arъ cij „Bistin çerde Cъckъşъ dep vaj-la, Kuskun dep kam eky, artъktu azъn, sөvet vaşkaruudaң çazъrъp sugup saldyлар“..

„Temdeş, olor ol aştъ, çoktularga kyn işke verip çadyлар onъ vaza viciiir kerek“-dep, Kөvөлөk ajttъ.

„Cъn, cъn, Kөvөлөk, onъ vaza viciiir-ok kerek,-Kyndyci, vicil „Bistin çimekcileribis, çazъrъp sukan aştarъn, kyn-işke, tujuk-la çoktularga verip çadyлар, bir pud arvanъ eki kyn işke vergliet turular“.

„Kyndyci vaza vici:—Cъckъşъ-la Kuskunnaң aştъ vьlaap ala-la, aş salvagan çerdin işmekcilerine verip salzъn.“ Çe valdar, vicik kөdire bicildi-be, ajsa vicilbegen neme var-va?

„Kөdirezi vicildi, Temdeş, ol volor.“

„Çe emdi vu vicikti vis gazetke kanajda ijeribis“.

„Ijerinde neme çok. Şaptaң konvert alъp, Ulalu gorodto „Kъzъl Ojrot“ gazetke dep adrezъn vicijle selsovette turgan poctanъn kajъrcagъna tyzugup-le salgaj, onon arъ ol çyre-le vergej. vaza. Çe, Kyndyci, ol viciktiң ucъna bistin adъ çolvьbьstъ vici, „sove vaşkaruudъn voluşçilarъ“ dep. Cijdin-be? çe emdi vu vicikt maa veriger; sler valdar, kalak, birde kizige ajtpagar, vu kere“.

givistî, ol çimekci şleemir-ler sesken soondo, korkuştu neme volor, olor visterdi sogup-ta salarlar!“

„Çok, emdi bis tort tili çok çyureris, bir de kizige tort ajdъş çok volor“.

„Soktırarga turgan kizi var volzo, ol en ucunda vazъr çyur-gej-le“.

Baldar, çaan kerek etken ulus volъr, амьгъп, ајл-заяп та-ragълај bergiler, çaпъş Temedeş-le artъr kaldъ.

Enir tyn krezinde, selsovetten ol-çоң oncozъ tagъlar, çaпъş selsovetin predsedaťelъ-la katcъzъ artъr kalarda, Temdeş şkoldoп çъгъp, oo vaadъ. Selsovetke kire-le, алган gazedin tabъştъгъp çandъra cъga-la, pocto-kajъrcagъna, arajъnaп, vaja cijgen vicigin tyzyrup saldъ.

Syrekej çaan çakъltalu, erikcildy 10 kyn өtti. Temdeştin volyginde turgan valdar tumcuktarъп төмөн edip salgan çyrdiler. Temdeş voјъ deze, çala çandar, karъј vergen nemedij çyrdi. Ösküzirep kalgan şkolъna, kyun-kyci çok volup, uncykыlavaj oturup turdъlar. Şkolgo çunazъp kelele, Temdeş çaar, көргөnde-le, solun neme çok turu dep, vijdyzinen-le tanъp, tort ucugъşpaj oťra vertender. Katcъ emdige-le çetire çok voldъ, çaпъ katcъпъ vaza ijwegen. Baaldardъп kynderi iş çok, kalas-la ödup turdъ. Ajъпdagъ işteri deze, çaпъş la maldъп kijniņeş çyreten volgon, ol iş olorgo neme volvoj' voş-çyureri көp volъp turdъ. Şkoldъп, as-mas vicikty, bibliotekazъпъп vicikterin yze kъcъгъlap salgan çaпъ vicikter deze kelgelek volgon. Aldъnda çilbirkep oјnoјton oјъndarъ, oјnoor kyunderi çok volъp, tort taştalъp kalgan. Şkoldъп çaпъпca, kandъj-la solun kizi ötkөndө, valdar çureksigelep, vodoştъгъp turarlar, vi vajala elci kizi volvoj kajcъп dezip turdъ. Pocto kelgen-le toozъna, valdar onъ sakъp, selsovetin eziginen ajrъlvac kelden gazette taпmazъnaп kъcъгъp көrup turdъlar. Baldar vicikt vicip, vergeninen veji togus kun өtti, vi-kyn onъпcъ kyни voldъ, je gazette-de neme çok voldъ, sovet vaşkaruudaп elcileri-de çok voldъ.

Bu-kyn olor eskidegi aajъпca selsovetin çaпъna çuulъzъp poctonъ sakъгъlap turdъlar. Kyn ajas ças-ta volzo, çе baaldardъп oјnoor kyunderi çok voldъ. Olordъп eki көzi, poctalioп keleten çol-çaar voldъ. Kezikte pocto kelip çat dep mekilezip-turdъlar. Bir katap, soјuzstaп (kooperativtan) klekten alta

kizini poctalion bolor dep vodop mekelendiler ekincizinde deze, voş mantap kleetken attь көрүп тапъvaj sygynişti.

Temdeş çurtsovetin kriltsezinde, neme kerekseven oturup çadala, kenetijn tura çygyrdi, ol aldь çaar vazьp sunup çejinip teskeri çanь çaar көstөp tura verdi, Baldar oncozь kaja vagьp, onoor ok көstөdiler.

Көрүп turza, бирулсыктан eki at çegip canaktagan, canak сыкть, onьп kijninen, voş attu yzeeri ekj kizi көrindi. Kurc көsty baldar, eki kizini, мыткьк çyktengen ulus dep, тапъдылар. Canaktu-da ulus, voş attuda, sel'savetke tyrgen çuuktap çetti, olordьп çuuktap keletkenin көрүп, çaanda ulus ачыктaj vardьлар, selsovet predseateli-le katсызь, tyjmer сыктылар. Olor selsovetke kirip, çamandьra tondorьп kurcangьлар альр сыкть. Ol keletken solun ulustь, çurt ulustar көрөлө selsovetke vaza tyrgen vazьp kileetler. Ol ondьj kizi çyгves, tujuk өзөkkө, kelgen ulus solьп volgon.

Canaktu-la voş attu ulus, selsovetke çuuktap kelgence, selsovet ezigine çuulgan ulus көптөj verdi, kelgen ulustar сында militsioner volgon emtir, çuulgan ulustьп ortozьnda Сыскьş kozo ok çyrdi. Ol çaramзьp kelgen, voş attu ulus tardьп adьп tiskininen tudup turdь, olordon дьвьş ugup, çoldьп aajьп surap, sookko tondoor emeş-pe dep, surap, kuucndanьp turdь. Ol kultur, vaj kulturanьp, çaan ajль tyşken ajldьп eezi volьp, çaramсыp, çygyrip, ajlanьp turdь. Oo koştоj ulustьп kelgen keregin bilip alarga kyçyrenip turdь. Canaktu kelgen ulustrardьп, viryzi ajmak ispolkomпьп predseateli voltь, ekincizi çon-la тапъзьp kalgan аş çuup veletteer kereginde upalnomocenпьj volup çyrgen Мытьгаş volgon emtir.

Baldar Мытьгаştь көргөн soondo syreen sygyngiledi, emdi çanьskan emes dep, vojlorьп тызьпьp sananьp turdular. Olor bu kizi vyгyn kuucndazьп, çөптөzөrin çart bilip turdular. Oo yzeri, kozo turgan мыткьktu eki militsionerdi көрүп, tam sanalarь тыпьp turдылар, karьнда neme aldьrtvazьп vodoştьpьp turдылар. Kelgen ulus aştagan suzagan bolor, kurzaktanar kerek dep Сыскьş ajtsada çe olor volvoj көndire selsovetke kirdiler, Сыскьş vodoştьpьp turgan olordь onoң artьk birde kizi kurzaktandьгvas. Olor vaja-la oo keler bolor dep sanandь. Selsovet tura-

зына, çen ulus udayajla tolyp keldiler. Onsozyňň aldýnda tuura çapnydagъ taktalarda woýňňň nekêr valdarýna Mылтыгаşka koştoj Temdeş oturdy. Temdeş katсызь çogýna komudap, yuredy çokko kalas çerge kynder ödyp çat dep, kuucudap turdy. Mылтыгаş deze komьdaldь kyungerip ugup, olorgo çarttap, artыk katсы çok kereginde ijvej çat dep, karuun berip turdy. Oo yzeri altaj til biler katсылar tort çedişpej turganьň ajdyр, katсы tabыlgazьň, ajmak-ispolkom en ozo katсыň slerge ijer dep ajttь. Mылтыгаş-la valdardьň kuucыňь korkuştu syuncily voldь, olordьň çapnynda ne volup turganьň, tort kereksivej turdьlar, bu kirezi kêр, ajmakтьň ulustарь воо ne kelgiledi dep, ugarьnda tort undup salgandar. Şkol keregile yuredy keregin kuucndazьр, çilbirker oturup kaldьlar, olor onondo uzak kucndazar ediler, ajmak ispolkomньň predsdateli, çaan uni-le kuucndanьр, olordь toktotpogon volzo.

„El çon, Ajmak ispolkomdo tabыş uguldь, slerdiң çurtьgar-da, artыktu azьň sugup salgan ulus var, ol ulus, bu aş çuup beletter upolnomocennьj nekêр. Mылтыгаş öske özökkê vargan soondo, sukkan azьň çoktuularga çajgь, kyn işke, berip turdьlar dep. Aştьň vaazь deze, bir pud arva çajdьň eki kyn izi volтыр, bu tabыştь selsovetten ukkan emezibis, onьň kereginde, slerdiң selsovet bu kerekli tort iştevej çat, ol emeze vajlarga voluzьр, olordь koорь сыгарvaj vekter çat. Nekêр militsionerler, sler bu Сыскьştь воо tudьр алыр алыгар, selsovet predsdateli deze, turguzala Kuskundь воо çetirip verzin.“

„Emdi, ol ekyydiң kereginde, „Кьзыл Ojrot“ gazetke kanaj-da vicip turganьň el çon ugugar;

„Кьзыл ojrot“ gazette, bistin çurtьvьsta Сыскьş dep vaj-la, Kuskun dep kam sovet vaşkarudan, artыk azьň çazyгьр sugup saldьlar. Ol çijmekci kulugurlar, çazyгьр sukkan azьň, çoktularga çajgь, kyn işke, bir pud arvanь eki kyn işten bergiler çadьlar. Сыскьş-la Kuskunньň azьň blaар, aş salvas çerdiң işmekcilerine birip salзып dep surap turubьş“

Bu vicikke kol salgь вь „sovet vaşkaruudьň voluşсыларь“.

Çe bu воо, el-çon, neni ajdarьгар?

Ajlandьra tabыş çok volup, şьk-la edip kaldь. Oturgan valdardьň çyrekteri sogulup, ton aldьnan çurculьр сыkkady-da volzo, olor vaza uncukкьlavaj turdьlar. Ulustьň vudyşteri soop, tortla kajkazьр, aşьktaj bergen turdьlar. Çapны Сыскаş-la, kaltь-

rap, tarlaзьр турдь. Onon kultur, kicinek semizine, çuuga көөp kalган көзи bir nemedен bir nemege curap, kadalьр, турган көзи, surkurap турдь. Usunda ol ondonьр, сось tyшту. Çalyнган keberly but vazьna turup aьр, ondo турган çongo, tort viruu çok, aktu kizi bolup ajlanьзьр ajttь.

„El çon, maa acьньр, koorь-aьrар! men kazaа sovet başka-rudan aзымдь çазьгьр sugala, kyn işke çoktularga verdim? Men onojdo kььnzam, selsovet onь kanajda bilbegen? Bu munь, ga-zetke maa eceşkөн kizi koptop vicigen emrir. Upolnomocennьj volgon kizi, meniң aзымдь, зьрамдь, воь көзи le көгьр, tyzumin vodop, kanca var artьktu aзымдь, ol воь yze aldь ijne, bu тө-gyn ermek kuucьн! El-çon воо çartьnala ajдырар, kemge men aзымдь sadьр, emeze kyn işke verdim? aзымдь kanajda verip turарьт мен, meniң aзым воьмә da çetves.

Сьскаш acьнган aajlu kuucnadь: aktan akka aьrаран kizi volьр. Ol kancala katap kuruna cimirip, көzin aarulanьр турдь.

Çuunda турган ulus, tyjmer, тавьштана verdi. Kezigi Сьскьş-ka voluzьр onьң aktuun ajдыр турдылар, kezigi ol vicikti gazet-ke kem ciьgen volvogoj dep kajkazьр турдылар. Сьскьşla, Kuskun-дь, viruular, tort virde kizi turup ajtkань, kuucndaganь çok voldь.

Kөdirezi тавьштаньр, bir oos-la kuucndazarda tort aajlap ugarь çok voldь.

Ajmakispolkomньң predsedateli, uncukraj oturup, kuucndap турган ulustь açьktар, nenide sanаньр oturдь.

Сьскьş deze degin oturvadь, ol көдыреle ulustь surap, me-niң usun turuzugar aktu kizini kerekten koorь aьrар dep, ko-mudap surap турдь.

Сьскьş tegin yrgylep oturbagan volzo, vojн valdarda, oozьн acьр kalas vaza turvadьлар. Temdeş Kөvөлөk-le eky tujka şьmь-raзьр, kuucndazala, төrt valanь ijgiledi, varь төrt at eertep aьр, selsovetke turгуza vascьmdap ekelzin.

Selsovette, çon kerektin aajь vazьna tort cьkraj турганca, Сьскьş-la Kuskunньң koluna tyzip, olordon çaltаньр, korkup, er-mek ajtraj, olordьң viruun cьgarvaj turup çadarda, vaja Tem-deştin ijgen valdarь, attardь ekelip, Temdeške kirip ajtьлар.

Ajmakispolkomньң predsedateli turup ajttь: „El çon, bu sler-diң тавьзьrар bir castьң turkununa çede verdi, onon virde neme

aajlar volvos volıtır. Men slerden surap turum: Сыскысла Kuskun-
nañ aştı' akcaзына emeze kyn işke alğan volzo, ajdър veriger?
onдыj neme çok volzo gazetke, kacanda vicives edi, kalas çerге
sler onь sanaa sagьşka альnar kerek, sler vu кыгыгарла, ol
viruulu ulustь çazyгър. vektєr, sovet vaşkaruudь onдыj ulus me-
kelep vazьnzьn dep, olorgo valuzup çaadьgar. Сыскыс-la Kuskyn-
nañ aş alğan kizi var volzo olor tort çaltanvaj, korkuvaj, çartyн
ajdър verzin.

Oncozь uncıguşvaj, tabьş çok volup otura verdiler. Çok ulus-
tan, turup ermek ajdardan tort кымыктаargada volvoj otura ver-
diler, көstөрin poldon alvaj, төмөн көгүр oturdьlar.

Ol onojьr, çon çьmşar, oturganca, selipalnitel kirip ajttь,
Kuskun, varğan çerin ajtraj, kajdarda çyre vertir, ajıdagь ulustarь
vilbejt.

Prepsedatel ermek ajtrady, „çapьs-la vazьn çajdь. Öske-
zide uncukvaj oturganca, Skckьştьn көzi tokьnar, vojьda cala
өrө tyzelip oturdь.

Сыскыş çondь, ajmaktьn çamylylarьnda, çєndrєs dep, icin-
de çыгар, суунip oturarda, çoktular, kul volgondor, menin ko-
lumda dep, sanaazьnda çeny vajramьn, vajramdap çadarda, Tem-
deştin тыкыраган yni uguldь, ol yn ugularda, Kөdyrezi cocygan
aajlu, vaştarьn өrө көdyrip, көstөгilej verdiler.

„Nөkөr, predsedatel! Maa kuucundarga sөs veriner!“

„Kuucnda, kuucnda Temdeş!!! dep eki predsedateldin or-
дына, Мыльдаş aittь. Ol kelgeninen-le veji valdardьn orazьnda
vaşkala neme volup çat dep, cala açьktar oturdь.

„El-çon! gazetke vicikti vicigen ulus, vis valdar edivis. Сыс-
кыş-la Kuskun, çazyгър sugup salğan азьн, çoktularga kyn işke
verip turganь сын edi. Мында otugan ulus, ol кылыкть текşi vi-
lerer, çе ajdarьnan, olor ol ekyden korkuгылар çadyлар viryзып
olor vaj kizi dep çaltangьлар çat. Ekincizin kam kizi bisti, asьn-
za, көrmөstөрine çidirip salar dep korkuгылар çadyлар. Kuskun-
пын varğan çeri çok, ol Сыскыş кыrazyна varьр sukkan азьн ka-
ruulдар oturu. Ajmaktьn predsedatelin, Мыльгаştь, vaza vir mi-
litsionerdi, vu мында ekeigen bistin eertep salğan attarla, men-le
Kөvөлөk коzo turguzala Сыскыş krazyна varala, oncovis Сыс-

kьştьн озьнда, Kuskundь da таар аларьс екinci militsioner de. Сьскьшть karuuldap воо artsьн деп surap turum,

Ең ваştар тавьş çок, волуп, tort uncukkьлавај отурдыла оньн kininde kelip tyjmezip тавьştаньзarda ajmakispolkomni prodsedateli oturguştan turup альр, кьјгыгыр çадьр арајдан tottotь.

Çon tokunap, çьmzap otura vererde' Mьltьgaş taktaa turu alala çoktular војьньн korkuncaagь kereginde vajlarga voluzur olordь арајла aktavady деп, ujalta ajдыр turды. Ajtkan ermegi çь rekterine odymdy de, çecen de voldь. Kuucunьньн usu çaar, Tem deşti сьгара tartьр alala онь aktar kuucndady; оньн kininde a mak prodsedateli militsionerden yrkygen kojvolьр, тоолькка сьг ньр kalgan valdardь, vaza maktap ajтылар.

Ol orto, stenee çava uluştьн kinine oturgan, Temdeş-le Kь veloکتin, vaza artkan valdardьн, adalarь çuuktap vazьр kelc ler. Oncozьla çoktular volgon. Aldьnda turgan taktaa, vazьр k lip Temdeştin ajtkan sözi сьн деп, kereelejle, Сьскьş-la, Kuskun nan, aştь bis algan edibis деп, çartтып ajдыр verdiler.

Baldar çьrgap, syunip turup, војлогьньн ваştаркь çenyz vajramdap turдылар.

Adalarь, војлогьньн valdarьн içinde maktap çakşьrkagьla turдылар.

Сьскьштьн krazyна vargan, Ajmaktьн prodsedateli, militsioner kozo vargan uluзь-la oroolop zalgan aзьnda, karuulga turgan Kuskynunda таар aldьлар.

Aştь yze konfiskovat' edip альр saldь. Сьскаş-la Kuskundь arestavat' edip, ijer çerine ijdi.

Ajmakka çandьra varar aldьnda, prodsedatel-la Mьltьgaş vastra çonьньн çuunь orto, syrekej katu çakьlta vergiledi: bu kь lugur, çimekejlerdi, tudarga voluştan valdardь iştep, çon ortoz naң olorgo kara sanaar kizi ськказьн, ondьј kьlьktulardь, syre katu çargьlaar деп ajты.

Baldarla, Mьltьgaş, gazetke nenj, kanajda, cijer деп syr uzak kuucndazьр, olorgo çarttap verdi, Oo yzeri ajты: Kandь,

vily solun neme volgozın, Mылъгаşka vaza vicikten sıjı tur-
ndar dep.

Baldar sygun'ızıp turdylar, icinde ыргagылар, ые ыaan kerek
ivis dep, simerker turgandarъ ыok voldylar. Olor Karında
yredy ыanь tam kiceep, şkoldon neni vilip yrengenin, ajьnda-
da ulustarьna, ajldaşta ыatkandarga, ыarttar, aajlap asdarga
rarьп kiceep voldylar.

Иис. №

1452

Каруузына турар редакторъ Оjrot redkolegija.

Narjad 829. Tırazь 1500. Ovlito 694. Ov'em 1 $\frac{1}{4}$ p. l.

Баазь 26 акса.

502

ЛТ.

2-499